

Preken in quarantaine (III): Redding en roeping Exodus 19

inventio: orientatie vooraf op de tekst en de tijd

Het zal ook jullie ervaring zijn dat de omstandigheden waarin we ons nu al ruim zes weken bevinden, ervoor zorgt dat allerlei theologische thema's nieuw en anders oplichten. Het Pasen vieren 'achter gesloten deuren' bijvoorbeeld'. Het 'weer terug naar huis gaan' van Petrus en Johannes.² Sowieso het hele thema 'huis'. Voor de één in deze tijden een veilige plek, voor de ander al weken een plek waar de muren op je af komen. Hoe je deze crisis beleeft, hangt ook sterk samen met je persoonlijke leefsituatie, is mijn ervaring en hoor ik ook van anderen.

Behalve met je persoonlijke leefsituatie hangt het beleven van en omgaan met deze crisis ook samen met wat je ten diepste gelooft. Een crisis brengt je terug naar de fundamenten van je bestaan. Wie is God voor je? Hoe versta je je levensroeping? Hoe hangen die twee met elkaar samen? Exodus 19 is bij uitstek een hoofdstuk waarin deze dubbele thematiek aan de orde is. Het gaat over redding en roeping.

'The battle of Waterloo was won on the playing fields of Eton'. Dit citaat wordt toegeschreven aan Arthur Wellesley, de hertog van Wellington, na zijn overwinning op de troepen van Napoleon. Wellesley bedoelde ermee te zeggen dat zijn overwinning op Napoleon niet slechts iets van dat ene moment was. Wat zijn officieren daar lieten zien aan moed, daadkracht en doorzettingsvermogen, hadden ze zich al veel eerder in hun leven eigen gemaakt en zonder die vorming zou de slag bij Waterloo nooit op deze manier gewonnen zijn.

Voor iemand als de theoloog Sam Wells zegt deze anekdote iets fundamenteels over het christelijke leven. Daarin wordt, naar zijn mening, veel teveel gefocust op 'Waterloo-momenten': op beslissende momenten, momenten waarop het er zogenaamd 'op aan komt'. Deze aandacht gaat vaak ten koste van de aandacht voor 'Eton', voor het vormende, die per saldo veel fundamenteler is.³

In een crisis als deze zie je in de kerken ook veel aandacht voor wat je 'Waterloo' zou kunnen noemen. Er gebeuren veel goede dingen in gemeenten, zeker. Ik zie veel diaconaal bewustzijn, veel creativiteit (en dat meten we graag en breed uit). Maar als het over de verkondiging en de liturgie gaat, zou ik in deze tijd vooral op 'Eton' willen focussen. Waarin en waartoe worden onze gemeenteleden, ook in deze online-tijden, door liturgie en verkondiging 'gevormd'? Of andersom geredeneerd: welke 'vorming' van de afgelopen (tientallen) jaren komt nu aan het licht? Prachtig om voor onszelf en onze gemeenteleden met deze vragen in het licht van Exodus 19 een weg te gaan.

¹ Joh. 20,19.

² Joh. 20,10.

³ Samuel Wells, *Improvisation - the drama of Christian ethics* (Grand Rapids 2004/2018, p. 53). Zie ook Herman Paul, *De slag om het hart - over secularisatie van verlangen* (Utrecht 2017, hs. 6).

reflectie:

theologische kernen in en vanuit de tekst

Exodus 19 is een fascinerend sleutelmoment in de geschiedenis van Israël. De bevrijding uit Egypte is achter de rug, maar de toekomst ligt nog open. Waar Israël vandaan komt is duidelijk, waar het naar toe gaat nog niet. In Exodus 19 verandert dat. Israël wordt in dit hoofdstuk een volk, zou je kunnen zeggen. Het bijzondere aan dit volk is niet dat het dezelfde taal spreekt, een gezamenlijk stuk geschiedenis deelt of in een afgebakend stuk land woont. Israël wordt in dit hoofdstuk een volk met een gezamenlijke *roeping*, nl. 'koninkrijk van priesters en heilig volk' zijn (19,6).

[redding: gedragen op vleugels van arenden]

Na een korte plaats en tijdsbepaling (19,1-3a) zet Exodus 19 in met een Godswoord, gericht aan Mozes (19,3b-6), ten behoeve van Israël. Met het krachtige beeld van het gedragen zijn op adelaarsvleugels roept God zijn bevrijdend handelen in herinnering. Walter Brueggemann wijst erop dat het gebruikte woord voor adelaar ook 'gier' kan betekenen en dat dat in een woestijncontext zelfs veel meer voor de hand ligt.⁴ Dat haalt - terecht - de romantiek van het beeld af. De adelaar krijgt in onze beeldvorming al snel iets statigs, iets voornaams en edels. Een beetje zoals de adelaars in *The Hobbit*, die met hun kalme vleugelslag hoog boven het aardse gedoe uitstijgen en het dwergenvolkje op het nippertje in veiligheid brengen.

Een gier roept toch een wat ander beeld op. Ook indrukwekkend, maar ruwer, harder. De gieren, dat zijn de schoonmakers van de woestijn. Een gier knapt de vuile klusjes op. Je ziet ze trekken, met die grote snavels, aan zo'n karkas. Gier zijn, dat is hard werken. Ik denk: Gods verlossingswerk heeft van tijd tot tijd ook wel iets van het werk van een gier. Het is met eerbied gesproken voor de Here God ook gewoon heel hard werken. Mensen redden is niet het mooiste klusje. Daar moet God hard aan trekken. In het reddingswerk van God zit ook altijd iets ontregelends. Je moet losgescheurd, losgetrokken worden uit dat wat je in z'n greep heeft en je roeping in de weg staat. Kijk naar Israël. Je zou denken: ze staan te springen om uit Egypte bevrijd te worden en alles wat daarna komt is één groot lied van halleluja en dankbaarheid. Integendeel. Zo zit Israël niet in elkaar. God moet trekken, scheuren, ontregelen. Anders komt er niets van terecht.

[roeping: koninkrijk van priesters en heilig volk]

Vanaf Ex. 19 komt de nadruk meer te liggen op Gods heiligheid in plaats van op zijn macht. Mark Scarlata merkt op: 'In fact, the rest of Exodus is concerned solely with the question: 'How can Israel abide in relationship with the transcendent Deity whose full essence the earth cannot

⁴ Walter Brueggeman, 'The Saving, Disruptive Moment' In: *The collected sermons of Walter Brueggemann*, (Louisville 2001, p. 355v.). Exegetisch gezien is dit een legitieme vertaling. *Nešer* נֶשֶׁר betekent arend of gier. Volgens sommige woordenboeken is het woord een afgeleide van de stam נָשַׁר "(af)vallen", en verwijst het naar de gier als de 'vogel waarvan de veren van zijn hoofd zijn gevallen'. Het onderscheid tussen arend of gier werd in de oudheid niet altijd even scherp genomen en ook de Romeinen gaven dezelfde naam (Plinius, *Nat. Hist.*, x. 3, xiii. 26). Ook het wel of niet dragen van de jongen op de vleugels biedt geen uitsluiting. Of de arend zijn jongen werkelijk op de vleugels draagt, is onder ornithologen omstreden en m.i. dan ook vooral overdrachtelijk bedoeld.

bear? How can a holy God dwell with a unholy people?' ⁵ Dat is de spanning van Exodus (en in feite van het hele Oude Testament).

Om een beeld te krijgen bij wat het voor Israël zal gaan betekenen 'koninkrijk van priesters' te zijn, is het goed om op de figuur van Mozes te letten. Hij is in dit hoofdstuk degene die de priesterrol belichaamt. Een priester is een figuur die tussen God en de mensen in staat. Een figuur die heen en weer gaat tussen twee partijen. Je ziet hem letterlijk een aantal keren de berg op en neer gaan (19,3; 7-8; 14; 20). Precies die dubbele beweging is kenmerkend voor wat een priester doet. Een priester treedt namens de mensen voor God én vertegenwoordigt God onder de mensen. Die roeping krijgt hier het *hele* volk Israël. Zij moeten een *koninkrijk* van priesters zijn en krijgen die taak ten dienste van alle andere volken. Immers: heel de aarde is van God (19,6).

Als koninkrijk van priesters moet Israël een *heilige natie* zijn. Het Hebreeuwse 'qds' is hier het grondwoord: apart gezet. Scarlata: 'YHWH's holiness is like energy released from nuclear fusion; If treated appropriately it can be a source of life-giving power, but If not handled properly It can lead to catastrophic destruction'. Als mens kom je God niet zomaar nabij. Vandaar de grote aandacht die in dit hoofdstuk uitgaat naar het 'treating appropriately' (19,10-15). En niet voor niets volgt op hoofdstuk 19 hoofdstuk 20, waarin Israël de decaloog ontvangt.

[dragende grond: het verbond]

Hoewel het als woord slechts één keer voorkomt, is *verbond* als theologisch thema een dragende lijn in dit hoofdstuk. De 'formele' verbondssluiting gebeurt in het volgende hoofdstuk, maar in 19,5 benoemt God tegenover Israël al het wederkerige karakter van het verbond (verbondsgehoorzaamheid). Tegelijk: dat verbond is niet bij Israël *begonnen* (vgl. de introductie van de decaloog: de bevrijding *extra nos* gaat voorop). Israël is door God om de één of andere reden *opgenomen* in zijn verbond. God heeft zich aan zijn volk en via hen aan ons mensen *verbonden*. Hij wil niet anders dan God-met-ons zijn. De reden daartoe heeft in ieder geval niet te maken met gebleken geschiktheid waardoor Israël beter dan wie ook in Gods profiel paste. Een verbond is dan ook iets heel anders dan een arbeidsovereenkomst. God zegt niet: je *bent* geschikt, maar ik *maak* je geschikt. Ik ga er helemaal voor. Je hebt toch gezien en gemerkt hoe ik jullie bevrijd heb uit Egypte? En hoe het je tot op dit moment nergens aan ontbroken heeft?

meditatie: existentiële verificatie voor vandaag

[redding: een 'disruptive moment']

Wat een 'disruptive moment' inhoudt, weten we in deze tijden maar al te goed. Alhoewel de mate waarin we de coronacrisis als 'disruptive' ervaren sterk afhangt van geografische en persoonlijke omstandigheden, zal niemand ontkennen dat we intense tijden beleven. Het openbare leven is ernstig ontregeld en wat deze crisis allemaal aan nasleep met zich mee gaat brengen, laat zich raden. En wat te denken van het *kerkelijke* leven: hoe lang zal dat ontregeld blijven en hoe zullen we hier met elkaar 'uit' komen? Het zijn vragen die ik mezelf stel, jullie

⁵ Mark Scarlata, *The Abiding Presence - a theological commentary on Exodus*, (London 2018, p. 147v.)

jezelf vast ook. Je kunt er wat scenario's op loslaten, maar ook hier geldt: we varen 'op zicht' en dat zicht reikt momenteel nog niet erg ver.

Het bijzondere aan Exodus 19 is, dat het 'saving' en 'disrupting' samen op gaan. In Gods reddend handelen zit ontregeling. Per definitie, denk ik, en zeker niet alleen in het zogenaamde 'Oude' Testament. Denk ook aan het optreden van Jezus, bijvoorbeeld - om niet meer te noemen - ten overstaan van de rijke jongeman,⁶ de rijke dwaas⁷ of hen die Hem een vraag stellen n.a.v. de ramp met de toren van Siloam.⁸ Maar kun je dat ook omdraaien? Zit er in de ontregeling iets van Gods reddend handelen? Is er in de ontregeling die ons op dit moment overkomt handelen van God waarneembaar? Dat is een moeilijke vraag die om een voorzichtig antwoord vraagt; een vraag die je als christelijk theoloog en predikant niet kunt vermijden, maar die voor zover ik het zie toch vaak óf vermeden wordt (waardoor we eenzijdig in de troostmodus schieten) óf veel te snel van een antwoord voorzien.⁹

Dat vermijden dat snap ik wel en ik voel ook de verleiding. Het is, zeker op het eerste gezicht, zoveel makkelijker als God er niets mee te maken heeft. Net zoals het heel makkelijk is exact te weten wat God hierin te zeggen heeft. Iemand wees me recent op A.A. van Rulers stuk 'God en de chaos'. Van Ruler schrijft, nadat hij de gedachte dat God de chaos 'toelaat' als 'op den duur toch onbevredigend' aan de kant heeft gezet: 'Bijbels gaat men veel zuiverder, wanneer men begint met te zeggen, dat het juist God zelf is, die nu en dan de dingen chaotiseert'.¹⁰ God doet dat, aldus Van Ruler, als de organiserende activiteit aan de zijde van de mens dictatoriale trekken krijgt en er geen speelruimte meer overblijft. 'Zodra de mens probeert tot deze kosmos [in Van Rulers betoog het menselijk pogen tot bedwingen van chaos] te geraken, treedt God zelf op of verwekt Hij zijn instrumenten, om daar juist chaotiserend doorheen te gaan'. Brueggeman formuleert in dezelfde lijn: 'The saving which this particular God does is often to tear a man away from that which he cherishes. (...) This vulture God in the flesh [Jezus, sic!, wpv] has strange standards, by which he rejects the best of human culture, and values that which we often tend to play down. (...) The New Testament as well as the Old is the staggering witness that those who are saved by this God are those who are torn away from all they value to trust this one who comes with savage power for his own purposes'.¹¹

[roeping: koninkrijk van priesters en heilig volk]

Deze belangrijke notie uit Exodus 19 speelt een grote rol in de eerste Petrusbrief, die goed als tweede lezing kan dienen op deze zondag, en die door Stefan Paas als sleutelmotief fungeert in zijn boek *Vreemdelingen en priesters*.¹² Vanuit Exodus 19 en 1 Petrus 2 kan dus ook heel goed de roeping van de gemeente van Christus doordacht en verkondigd worden, die - op haar manier en met haar eigen afgebakende plek in Gods heilsgeschiedenis - eveneens geroepen is tot 'koninkrijk van priesters en heilig volk'.¹³

⁶ Mattheus 19, 16-22.

⁷ Lukas 12, 16-21.

⁸ Lukas 13, 1-5.

⁹ Ik schreef er een bijdrage over voor [www.degrotevragen.nl](https://degrotevragen.nl/samenleving/wat-leert-de-coronacrisis-ons-deel-6-god/): <https://degrotevragen.nl/samenleving/wat-leert-de-coronacrisis-ons-deel-6-god/>

¹⁰ A.A. van Ruler, 'God en de chaos', *Theologisch werk V*, 32vv. (Nijkerk 1972).

¹¹ Brueggemann, *a.w.*, 357.

¹² Stefan Paas, *Vreemdelingen en priesters - christelijke missie in een postchristelijke samenleving*, Zoetermeer 2015.

¹³ Voor een uitgebreide bespreking van de thematiek, met inachtneming van alle voetangels en klemmen die hier liggen, verwijs ik naar Paas, *a.w.*, m.n. hss. 6 en 7.

Het priesterlijke heeft, zoals gezegd, in Exodus 19 twee dimensies. Het gaat om het vertegenwoordigen van het volk bij God en het vertegenwoordigen van God onder de mensen. De eerste dimensie brengt ons bij noties als doxologie en zending. De kerk prijst God, ook namens dat deel van de wereld dat Hem (nog) niet kent. De kerk dankt en prijst God om zijn reddend handelen en nodigt anderen uit haar daarin te volgen: 'Kom, ga met ons en doe als wij'. Als het gaat om het 'vertegenwoordigen' van God onder de mensen, komen noties als heiliging en voorbede in beeld. De christelijke gemeente is zegenend, dienend en biddend betrokken op haar omgeving en wordt ook geroepen telkens opnieuw te doordenken wat het betekent een 'heilig volk' te zijn. Brueggemann benadrukt het belang van gehoorzaamheid in dit verband en maakt daarbij ook een paar belangrijke kanttekeningen met de bedoeling weg te blijven bij een nieuw wetticisme: 'And because [saving] is a powerful, disruptive moment, we may expect the new obedience also to take powerful and disruptive forms; this obedience is not the expected religious obligations, not business as usual for men living with God, but is the radical, deep obedience of life being changed; of becoming someone whom we have never been before; of taking the brother with new seriousness; of taking society with new love; of taking all creation with new zeal for its redemption'.¹⁴

praedicatio: met het oog op de eredienst

Een preek over dit Bijbelgedeelte zal een poging moeten zijn om geloofwaardig over het reddend ontregelende en ontregelend reddende handelen van God te spreken: in Israël, in Jezus Christus (we preken in de Paastijd!) en van daaruit in onze eigen tijd. Ik besef heel goed: dat is spitsroede lopen. Op dit smalle pad kan echter voor deze zondag prachtige en indringende verkondiging geboren worden. Het christelijke antwoord op de huidige crisis kan nooit zijn een zo snel mogelijke terugkeer naar het oude 'normaal' (alsof dat zo normaal was). Laten we de vragen van Brueggemann serieus nemen: Wat koester(d)en wij ten onrechte waarin nu geblazen wordt? Wat (of wie!) zijn/waren wij aan het 'downplayen' en wordt door God opnieuw gewaardeerd? Ik ben heel benieuwd of we dat aandurven en of ons dat zal lukken. NB: door het thematiseren van deze vragen moet als rode draad voortdurend de overtuiging blijven lopen dat we met een *reddende* God te maken hebben. Laat ik proberen iets te concretiseren. Op het niveau van de samenleving denk ik dat we moeten concluderen dat ons kapitalistische stelsel met z'n ongeremde marktwerking en globalisering waarbij het tegen zo laag mogelijke kosten (met desastreuze gevolgen voor arbeiders in lagelonenlanden en niet te vergeten het milieu) en zo hoog mogelijke winsten (voor slechts enkelen) het hoogste doel is, z'n failliet bewijst. Denk verder eens aan ons verafgoden van veiligheid en beheersbaarheid. We leveren ons *rücksichtslos* uit aan big data, apps, camera's en veiligheidssystemen. Al die techniek en de kennis ervan is in handen van enkelen en dus per definitie kwetsbaar en corrupteerbaar. Van Ruler zou dat 'kosmos' noemen: menselijk pogen tot bedwingen van de chaos. Nu we onze vaders, moeders, opa's en oma's vanuit de verzorgingshuizen huilend achter de ruiten zien staan, snakkend naar contact, beginnen we hopelijk ook in te zien hoe absurd zoiets als de inzet van robots in de zorg is.

¹⁴ Brueggemann, a.w. 358.

Van daaruit kan ook gesproken worden over de roeping van de gemeente 'koninkrijk van priesters en heilig volk' te zijn. Zoals ik hierboven al zei: in deze coronatijd zie je een enorme stortvloed aan online kerkelijk leven losbarsten. Ik ben er primair dankbaar voor, doe er net als jullie ook aan mee en wil zeker niet de nar uithangen. Maar een crisis heeft altijd iets apocalyptisch in zich. Dat openbaart zich op allerlei plekken in de samenleving en dus ook in de kerk. Hoe zullen onze gemeentes uit deze crisis komen? Wij hopen natuurlijk allemaal op nieuwe betrokkenheid, herwaardering voor het zo ten onrechte verwaarloosde 'gewone en saaie' gemeentelven enz. enz. Maar het kan net zo goed heel anders uitpakken. Een aantal maanden met je espresso op de bank en eindeloze zap mogelijkheden kan ook ons consumentisme nóg verder aanwakkeren. Wie toch al een beetje op het randje van betrokkenheid bungelde kan ook de andere kant op vallen. Vragen als 'wat mis ik eigenlijk?' en 'waarom zat ik hier eigenlijk nog?' gaan achter al die schermen óók rond.

Het zou onverstandig zijn het daar in deze tijd met onze gemeenteleden op afstand nooit over te hebben. Ook in dit opzicht geldt: *never waste a good crisis*. Het verlangen naar een zo snel mogelijk terugkeren naar het oude normaal zonder ook ten aanzien van het kerkelijke leven maar één vraag te stellen, getuigt van geesteloosheid. Nog één keer Brueggemann, die het zijn gehoor op de man af vraagt: 'And you today, where is the vulture coming with his disruptive, saving power? To tear the Church out of its moralism, its parochialism, its segregation, its nationalism, its enculturation, its pettiness, anti big-government, anti-secularization, anti-labor, anti-anti... And we are uncomfortable, for the prayers we enjoy and the creeds we cherish have been fences against the newness God would give. And for each of us personally, the vulture comes at a different place, but we mark it plainly; those who are saved are disrupted. And the theologian (that's each of us) is to discern where the disruption is and to lift off when the vulture comes.'¹⁵ Natuurlijk, in deze stem klinkt de Amerikaanse contexts door. Maar *mutatis mutandis* is dit zeker ook een vraag voor ons. Een uitgelezen moment om het te hebben over de 'fences against the newness God would give'. Ook hier een poging tot concretiseren. Zou het niet een zegen zijn als we in onze 'traditionele' kerken wat losgescheurd worden van onze hang naar veiligheid en beheersbaarheid? De trend die ik in de samenleving signaleer zit ook helemaal in ons. Een collega vertelde me over de zeer welwillende houding (hij noemde het woord 'gretigheid') die hij waarnam bij gemeenten in de regio waar hij predikant is toen het bericht kwam dat er geen openbare eredienst meer mocht worden gehouden. Alsof men opgelucht was de boel uit handen te mogen laten vallen. Geen pijn, geen urgentie, geen creativiteit. Een andere collega hier uit de stad met veel contacten onder de migrantenchristenen signaleerde iets soortgelijks. Waar 'wij' alles meteen hermetisch afsloten en op online vieren overgingen, bleven 'zij' nog heel lang in kleine gebedsgroepjes bij elkaar komen. Waarom komen 'wij' niet eens op dat idee, vroeg ze zich af. Los van de vraag of het 'verantwoord' was, ging het haar om de *spirit* die ze ervoer - en ook miste. Een derde collega die ik recent sprak, pas predikant in zijn eerste gemeente, was alle kerkenraadsleden afgegaan voor een persoonlijk gesprek. 'Waar verlang je nu het meest naar voor onze gemeente', vroeg hij hen. Het meest gegeven veelzeggende antwoord: 'Naar rust'. Maar het kan ook anders! Ik sprak ook een die waarnam dat dingen waarover normaal gesproken eindeloos vergaderd en gediscussieerd werd, nu ineens heel vlotjes en met visie en daadkracht besloten konden worden. De kerkenraad kende zichzelf niet terug. Kijk, dat is nu wat ik zo hoop. Dat we in deze tijd ook nieuwe 'zo-kan-het-dus-ook-ervaringen' opdoen. Ik doe ze zelf gelukkig ook op en het doet me bijzonder goed. Ik hoop jullie ook. Laten we dat zeker ook dat benoemen als vruchten van de 'newness God would give'.

¹⁵ Brueggemann, *a.w.*, 357.

Tot slot nog één ding over onze *tone of voice*. Daar komt het altijd op aan, maar in een preek over deze thematiek eens te meer. Ok, als prediker loop je op dit vlak altijd het gevaar je eigen stokpaardjes te gaan bereiden. Misschien vind je dat ik dat hierboven ook gedaan heb en zou je zelf andere dingen aanstippen. Ook gemeenteleden zullen divers reageren, daar kun je op wachten. Maar is dat erg? Laat het (het begin van) een gesprek worden over Gods spreken en handelen anno 2020, over wat het goede leven voor Gods aangezicht is, over het verlangen naar het koninkrijk Gods (Gods 'nieuwe wereld', BGT). In een wereld vol deskundologen voel je je als predikant al snel niet deskundig (genoeg) en dat kun je van gemeenteleden ook wel voor je voeten geworpen krijgen. Laat je daardoor niet afschrikken. Onze wereld snakt niet naar nog meer deskundologen en specialisten, maar naar mensen van vlees en bloed, die misschien niet overal verstand van hebben maar tenminste een hart. Die midden in het gefragmenteerde leven willen gaan staan en daarin iets van Christus belichamen. Laten we onze woorden zorgvuldig kiezen. Formuleer gerust vragenderwijs, zoekend, je hoorders activerend. Dat is niet hetzelfde als saai en afgewogen. Ik denk: in ons ambt kan dat bij uitstek. Immers: *those who are saved are disrupted*.

Enkele suggesties voor liederen:

- Over het 'opgaan tot Gods heilige berg': Psalm 43 vers 3 en 4, Ps. 15 en/of Ps. 24.
- Over 'geroepen worden' door de Heilige en het onvanzelfsprekende daarvan: Ps. 65 vers 1 en 2.
- Als gebed van verlangen/verootmoediging: Hemelhoog 686 (Leid mij Heer, o machtig Heiland)
- 'Lof zij de Heer de almachtige Koning der ere' (Lied 868 [2013]/434 [1973]) kan niet ontbreken. De 'heilige Naam' (vs. 1); de 'adelaarsvleugelen' (vs. 2); het verband tussen Ex. 19 en 1 Petrus 2 (vs 5: christenen looft Hem met Abrahams kinderen samen - Hart, wees gerust, Hij is uw licht en uw lust).
- LvdK: 323, 457
- Weerklank: 431, 433, 442
- Opwekking: 7 Heilig, heilig, heilig is onze God, 245 – over heilig ontzag / roeping
- Zingend Gezegend: 5, couplet 1,2,4 Wij gaan met heel Gods volk, 6 – Handvol Israël